

REHABILITACE ROLNÍKŮ (INTERVIEW S MINISTREM ZEMĚDĚLSTVÍ)

O které případy v podrobnostech půjde?

Podle předložené osnovy se případy zemědělců dostanou na pořad v několika polohách.

Jsou to **především případy, kdy zemědělci byli souzeni státními nebo krajskými soudy**. Před těmito soudy byli souzeni obvykle bývalí vesničtí boháči žalovaní pro sabotáž podle § 84 a 85 trestního zákona atd. Není znám přesný počet těchto případů, je odhadován na několik set. Na tyto případy se budou vztahovat plně ustanovení zákona o soudní rehabilitaci, jak pokud jde o řízení před soudem, tak náhrady za dobu výkonu trestu na svobodě apod.

Přezkoumání tehdejších rozsudků je přirozeně věcí soudů, nebylo a není možné vylučovat tuto skupinu zemědělců z práva požádat o přezkoumání rozsudků, jestliže se domnívají, že byli odsouzeni neprávem. Každý takový případ se bude přezkoumávat zvlášť a znovu se bude hodnotit.

Soudy v takových případech obvykle vyslovily také trest propadnutí majetku. Když se nyní tyto rozsudky zruší, jak se upraví vrácení majetku?

Především bude zde platit, že vlastníku nebude majetek vrácen in natura, jestliže jeho vrácení není dobře možné nebo účelné. To se bude týkat právě většiny těch případů, kdy na majetku hospodaří socialistický zemědělský podnik. Takové případy budou řešeny náhradou v penězích.

Za věci movité, které mohou být v osobním vlastnictví, se poskytne náhrada odpovídající skutečné škodě.

Za ostatní věci movité, tzn. za inventář, se poskytne **přiměřené odškodnění**, jehož pojem by měl být již nyní přesně vyjasněn a jeho **výklad zahrnut do důvodové zprávy** zákona o soudní rehabilitaci. **Doporučujeme, aby za přiměřenou byla považována náhrada, jaká přísluší družstevníkům podle zákona o Jednotných zemědělských družstvech a Vzorových stanov JZD za inventář odevzdaný ke společnému družstevnímu hospodaření, a aby při proplácení této náhrady bylo přihlédnuto k tomu, v jakém rozsahu družstevníci v obci proplatili již svým členům náhradu za inventář (tzv. investiční zápůjčku).**

Podle stejné zásady by mělo být postupováno i v těch případech, kdy majetek převzal po odsouzeném zemědělci státní statek.

To tedy vlastně znamená, že náhrada se bude řídit podle situace místního JZD. Proč tento výklad? Proč se má náhrada vázat na situaci družstevníků?

Práce v zemědělství je nedílně spojena s přirozenými podmínkami v dané oblasti nebo obci a je nutné vycházet z obecné zásady, že i hospodaření bývalého vlastníka na půdě by bylo dáno těmito podmínkami a vyvíjelo by se přibližně tak jako hospodářství družstevních rolníků. A nejen to. Nelze přehlížet vývoj pracovních důchodů družstevních rolníků a rehabilitovaných zemědělců. Nechceme zdaleka přezírat pocit křivdy, jakož i materiální důsledky, které s sebou neslo odsouzení těch občanů, kteří se ničím neprovinili. Následovalo po něm obvykle přeřazení rolníka do průmyslu nebo jiného odvětví.

Do tisíců však jde počet zemědělců, kteří byli neprávem souzeni před okresními soudy. Jak budou řešeny jejich případy?

U těchto postižených rolníků bude **zahlazeno odsouzení** již ze zákona a tím jim vrácena občanská čest, aniž by se každý případ znovu projednával. Jde asi o 23–30 tisíc případů

zemědělců odsouzených pro neplnění výrobních a dodávkových úkolů. Na všechny tyto zemědělce se po zahlazení jejich odsouzení bude hledět jako na lidi netrestané a kromě toho ze zákona bude zrušen výrok o vedlejším trestu propadnutí majetku, ovšem jenom pokud jde o majetek, který může být v osobním vlastnictví nebo v osobním užívání (obytná část zemědělské usedlosti, stavební pozemek, zahrádka).

Myslíte, že toto řešení bude vyhovovat všem postiženým rolníkům? Jde zvláště o majetkové otázky.

Jestliže by některý z takto rehabilitovaných zemědělců toto obecné řešení nepovažoval za dostatečné, pak má přirozeně možnost požádat cestou prokurátorské stížnosti pro porušení zákona o přezkoumání tehdejšího rozsudku v celém rozsahu. Domníváme se však, že pro většinu bude přijatelné řešení obsažené v zákoně, které nebude vyžadovat zvláštní řízení před soudem.

(Rehabilitace rolníků velké dílo národního usmíření. In: *Zemědělské noviny*, 21. 6. 1968, s. 1, 5.)

» Nezkrácená verze ukázky textu

MOŽNÉ OTÁZKY:

V čem spatřujete společenský dopad rehabilitací? Myslíte, že mají smysl pouze pro postižené jednotlivce, či pro společnost jako celek?

Jaká úskalí se skrývala za navrácením majetku původním vlastníkům?

Jaké důsledky pro českou společnost měl fakt, že k rehabilitacím rolníků postižených kolektivizací v roce 1968 nedošlo?

Má Borůvkovo pojetí rehabilitací nějaká omezení, či plně odpovídá demokratickým hodnotám a perspektivě právního státu?

Mohly tyto rehabilitace pro postižené představovat plnou satisfakci? Pokuste se vžít do jejich perspektivy.

Proč se stále socialistický režim v roce 1968 rozhodl rehabilitovat osoby postižené politickými procesy a dokonce jim chtěl vyplatit odškodné?

SOUDNÍ REHABILITACE

Změněné politické poměry jara 1968, zejména zveřejňování informací o politických procesech z padesátých let a všeobecně sdílený požadavek na rehabilitace jejich obětí, vedly ke zrodu Klubu 231, známého pod označením K 231. Klub 231 sdružoval bývalé politické vězně komunistického režimu, kteří byli souzeni podle zákona č. 231/1948 Sb., na ochranu republiky. Za hlavní cíl si tato organizace kladla prosazení důsledné rehabilitace všech politicky vězněných převážně na základě tohoto zákona. K 231 měl velkou zásluhu na skutečnosti, že na konci června 1968 přijalo Národní shromáždění rehabilitační zákon č. 82/1968 Sb., o soudní rehabilitaci, jímž mělo dojít k občanské a politické rehabilitaci většiny politických vězňů. Na základě tohoto zákona vznikaly zvláštní rehabilitační senáty, které nejen jednaly o právní platnosti jednotlivých politických procesů, ale určovaly také osoby odpovědné za nezákonný postup. Rehabilitační proces bezprostředně nezastavila ani intervence vojsk Varšavské smlouvy v srpnu 1968, a to přesto, že Moskva již dříve prosadila požadovanou likvidaci organizace K 231. K obratu došlo až po změně ve vedení KSČ v dubnu 1969. Brzy přestaly fungovat rehabilitační komise ústředních institucí, roli rehabilitačních senátů převzaly řádné soudy, které případy řešily jako stížnosti pro porušení zákona. Měřítka těchto soudů se změnila, mnoho zjevně nezákonných případů rehabilitovat odmítly i přesto, že bylo porušení zákona prokázáno. Rehabilitace přestala být věcí veřejnou a politickou, konkrétní kauzy vyznívaly do ztracena, téma se vytrácelo z mediálního prostoru do kuloárů moci. Rehabilitační procesy tak zůstaly nedokončené a tisíce obětí nezákonností se spravedlnosti nedožily.

Rehabilitace rolníků velké dílo národního usmíření. In: *Zemědělské noviny*, 21. 6. 1968.

REHABILITACE ROLNÍKŮ VELKÉ DÍLO NÁRODNÍHO USMÍŘENÍ

Červnové vydání *Zemědělských novin* z roku 1968 zachycuje část interview s tehdejším ministrem zemědělství a výživy Josefem Borůvkou, který v něm ozřejmuje některé části připravovaného zákona o soudních rehabilitacích, které se měly týkat rolníků.

REHABILITACE ROLNÍKŮ (INTERVIEW S MINISTREM ZEMĚDĚLSTVÍ)

» Zpět

O které případy v podrobnostech půjde?

Podle předložené osnovy se případy zemědělců dostanou na pořad v několika polohách.

Jsou to **především případy, kdy zemědělci byli souzeni státními nebo krajskými soudy**. Před těmito soudy byli souzeni obvykle bývalí vesničtí boháči žalovaní pro sabotáž podle § 84 a 85 trestního zákona atd. Není znám přesný počet těchto případů, je odhadován na několik set. Na tyto případy se budou vztahovat plně ustanovení zákona o soudní rehabilitaci, jak pokud jde o řízení před soudem, tak náhrady za dobu výkonu trestu na svobodě apod.

Přezkoumání tehdejších rozsudků je přirozeně věcí soudů, nebylo a není možné vylučovat tuto skupinu zemědělců z práva požádat o přezkoumání rozsudků, jestliže se domnívají, že byli odsouzeni neprávem. Každý takový případ se bude přezkoumávat zvlášť a znovu se bude hodnotit.

Soudy v takových případech obvykle vyslovily také trest propadnutí majetku. Když se nyní tyto rozsudky zruší, jak se upraví vrácení majetku?

Především bude zde platit, že vlastníku nebude majetek vrácen in natura, jestliže jeho vrácení není dobře možné nebo účelné. To se bude týkat právě většiny těch případů, kdy na majetku hospodaří socialistický zemědělský podnik. Takové případy budou řešeny náhradou v penězích.

Za věci movité, které mohou být v osobním vlastnictví, se poskytne náhrada odpovídající skutečné škodě.

Za ostatní věci movité, tzn. za inventář, se poskytne **přiměřené odškodnění**, jehož pojem by měl být již nyní přesně vyjasněn a jeho **výklad zahrnut do důvodové zprávy** zákona o soudní rehabilitaci. **Doporučujeme, aby za přiměřenou byla považována náhrada, jaká přísluší družstevníkům podle zákona o Jednotných zemědělských družstvech a Vzorových stanov JZD za inventář odevzdaný ke společnému družstevnímu hospodaření, a aby při proplácení této náhrady bylo přihlédnuto k tomu, v jakém rozsahu družstevníci v obci proplatili již svým členům náhradu za inventář (tzv. investiční zápůjčku).**

Podle stejné zásady by mělo být postupováno i v těch případech, kdy majetek převzal po odsouzeném zemědělci státní statek.

To tedy vlastně znamená, že náhrada se bude řídit podle situace místního JZD. Proč tento výklad? Proč se má náhrada vázat na situaci družstevníků?

Práce v zemědělství je nedílně spojena s přirozenými podmínkami v dané oblasti nebo obci a je nutné vycházet z obecné zásady, že i hospodaření bývalého vlastníka na půdě by bylo dáno těmito podmínkami a vyvíjelo by se přibližně tak jako hospodářství družstevních rolníků. A nejen to. Nelze přehlížet vývoj pracovních důchodů družstevních rolníků a rehabilitovaných zemědělců. Nechceme zdaleka přezírat pocit křivdy, jakož i materiální důsledky, které s sebou neslo odsouzení těch občanů, kteří se ničím neprovinili. Následovalo po něm obvykle přeřazení rolníka do průmyslu nebo jiného odvětví.

Ale jaké byly v té době poměry družstevních rolníků?

V letech 1949–1954 průměrná hodnota pracovní jednotky v penězích představovala celostátně u jednotných zemědělských družstev 10 Kčs a průměrná peněžní odměna činila ročně u družstevníka 4500 Kčs. Jsou známy značné rozdíly v sociálním pojištění. Teprve nyní se dostáváme do etapy postupného zrovnoprávnění s ostatními zaměstnanci. Tyto skutečnosti nelze pominout při řešení rozsahu a způsobu náhrad u rehabilitovaných zemědělců.

Náhrada za věci nemovité se bude řídit předpisy o náhradách při vyvlastnění; rozumí se tím náhrada podle vyhlášky č. 73/1964 Sb.

Do tisíců však jde počet zemědělců, kteří byli neprávem souzeni před okresními soudy. Jak budou řešeny jejich případy?

U těchto postižených rolníků bude **zahlazeno odsouzení** již ze zákona a tím jim vrácena občanská čest, aniž by se každý případ znovu projednával. Jde asi o 23–30 tisíc případů zemědělců odsouzených pro neplnění výrobních a dodávkových úkolů. Na všechny tyto zemědělce se po zahlázení jejich odsouzení bude hledět jako na lidi netrestané a kromě toho ze zákona bude zrušen výrok o vedlejší trestu propadnutí majetku, ovšem jenom pokud jde o majetek, který může být v osobním vlastnictví nebo v osobním užívání (obytná část zemědělské usedlosti, stavební pozemek, zahrádka). Domníváme se, že většina rolníků odsouzených pro neplnění výrobních a dodávkových úkolů toto opatření uvítá jako humanitní projev spojený s přáním čestně uzavřít minulou etapu. Tehdy postižení zemědělci jsou dnes většinou lidé vyššího věku, a tak přiměřená náhrada za věci osobního vlastnictví hrazená ze státních prostředků jim může zlepšit jejich postavení ve stáří vedle opatření o minimálních důchodech, která, jak známo, budou mít platnost i pro zemědělce.

Myslíte, že toto řešení bude vyhovovat všem postiženým rolníkům? Jde zvláště o majetkové otázky.

Jestliže by některý z takto rehabilitovaných zemědělců toto obecné řešení nepovažoval za dostatečné, pak má přirozeně možnost požádat cestou prokurátorské stížnosti pro porušení zákona o přezkoumání tehdejšího rozsudku v celém rozsahu. Domníváme se však, že pro většinu bude přijatelné řešení obsažené v zákoně, které nebude vyžadovat zvláštní řízení před soudem.

Náklady soudní rehabilitace v případě zemědělců odhaduje ministerstvo financí na 600 mil. korun a budou hrazeny ze státního rozpočtu.

Jsou a budou pochopitelně názory oboustranně krajní. Na jedné straně obavy, jak přijme tato opatření kolektiv družstevních rolníků, zda bude považovat za spravedlivé řešení, které morálně a částečně i majetkově bude rehabilitovat ty, kteří v určité době stáli na jiném břehu, kdy družstevníci za obtížných podmínek budovali své družstvo. Na druhé straně budou pravděpodobně zklamáni ti, kdo si představovali řešení, která bez ohledu na socialistické podniky obecně obnoví jejich práva na bývalý majetek, případně náhradu za něj. Jsme však povinni najít řešení, které bude odpovídat naší touze po skutečném, řekl bych národním usmíření v době, kdy u nás již neexistují třídní přehradu a kdy jsme se rozhodli vést do jednoho proudu socialistické výstavby všechny síly našich národů. A pro tyto cíle musíme hledat pochopení na všech stranách.

(Rehabilitace rolníků velké dílo národního usmíření. In: *Zemědělské noviny*, 21. 6. 1968, s. 1, 5.)

» *Zpět*